

De vierde 'vriend' van Job

Elihoe, de man die in het boek Job het woord neemt nadat de uitgebreide discussie tussen Job en zijn drie vrienden op niets is uitgelopen, wordt nogal eens 'de vierde vriend van Job' genoemd (o.a. door Fokkelman). Maar zo wordt hij in het boek Job niet aangeduid. Job heeft drie vrienden, Elifaz, Bildad en Zohar, en met hen gaat Job uitvoerig in discussie over de mogelijk reden van zijn ellende. En wat hem overkomen is, is niet mis: Als rijke veehouder verliest hij op één dag al zijn vee. Tot overmaat van ramp zegt iemand dat ook zijn zeven zoons en drie dochters tegelijk omkomen. Daar komt nog bij dat zijn vrouw hem afvalt en dat hij met een jeukende huidziekte te maken krijgt.

De drie vrienden hebben Job beschuldigd van zonden die hij begaan zou hebben en dat zijn ellende alleen maar een terechte straf van God is. Job blijft dit consequent ontkennen, waardoor er een patsituatie ontstaan is.

Dan treedt een vierde persoon op, Elihoe, die een uitvoerig betoog houdt waarin hij woorden citeert die Job en zijn vrienden eerder al gebruikt hebben. Hij gebruikt soberder taal. Dichterlijke uitweidingen zoals die in de discussie tussen Job en zijn vrienden voorkwamen, gebruikt hij niet. Opmerkelijk is dat noch Job noch zijn drie vrienden reageren op wat Elihoe zegt. God reageert daarna wel, maar ook niet naar Elihoe.

Elihoe heeft zes hoofdstukken nodig voor zijn toespraak, en, zoals boven al gezegd, zijn taalgebruik verschilt van de taal die Job en zijn drie vrienden gebruiken. Dit is een reden waarom velen* menen dat het gedeelte over Elihoe geen deel uitmaakt van het oorspronkelijke boek. Er zijn er die menen dat de schrijver van Job het later toegevoegd heeft. Anderen gaan zover dat ze denken dat dit gedeelte van een andere schrijver is.

De argumenten die gebruikt worden zijn:

- Het antwoord van God vanaf Job 38 past goed bij het zwijgen van de vrienden aan het eind van Job 31.
- De argumenten die Elihoe aanvoert komen niet overeen met Gods antwoord.
- Elihoe's redeneringen geven andere verklaringen voor Jobs lijden dan die van de drie vrienden.
- Elihoe wordt noch in de proloog, noch in de epiloog genoemd.
- Het woordgebruik en de stijl van de redevoeringen van Elihoe verschilt van de andere redevoeringen in het boek.
- Elihoe geeft blijk van een grotere kennis van de natuur en blijkt op zedelijk gebied meer inzicht te hebben dan de andere sprekers.
- Elihoe's toespraken tonen meer nuchterheid dan die van de andere sprekers.
- Bij herhalingen van onderwerpen uit de eerdere toespraken klinken deze woorden veel minder poëtisch. Zie de beschrijving van de bliksem in Job 36:9 en Job 37:3 vergeleken met die in Job 38: 34-35.
- De argumenten van Elihoe worden door Job niet tegengesproken.
- In de redenering van Elihoe spreekt hij Job aan met zijn naam, wat de vrienden niet doen.

Volgens Jobs vrienden is de oorzaak van Jobs lijden zijn zonden. Ook Elihoe heeft deze mening, maar Job's lijden is volgens hem niet zozeer een straf op de zonde, maar dient voor zijn opvoeding. Zie Job 33:16 en 36: 9-10.

Volgens Yair Hoffman zijn de juridische termen in de toespraken van Elihoe het meest kenmerkende in deze hoofdstukken. In de uitspraken van Elihoe zien we de grootste concentratie van woorden en begrippen uit de rechtspraak.

De aantallen termen uit de rechtspraak die door de verschillende sprekers gebruikt worden zijn: Job 76 x (bijna 4 per hoofdstuk), Elifaz 15 x, Bildad 7 x, Zofar 4 x, Elihoe 41 x (bijna 7 per hoofdstuk).

Szygiel noemt Elihoe de gewenste scheidsrechter.

Habel ziet in Elihoe een advocaat die de verdediging van Job op zich neemt, of een scheidsrechter.

David Wolfers zegt: Dat de toespraken van Elihoe literair inferieur zijn is een subjectief oordeel. Het maakt deel uit van de oorspronkelijke compositie van het boek.

Rowley noemt Elihoe een breedspakige, zelfingenomen figuur.

En Duhm vind in de redenering van Elihoe veel loze beweringen.

Herder noemt Elihoe brutaal en aanmatigend.

Y. Kaufmann denkt dat de auteur van het boek Job zichzelf verplaatst in de figuur van Elihoe.

Mijn mening is dat de argumenten van hen die menen de toespraken van Elihoe als 'toegevoegd' te moeten beschouwen niet steekhoudend zijn. Als namelijk de functie die de schrijver aan Elihoe toekent een volkomen andere is dan die van de drie vrienden, is het heel logisch dat hij de stijl van Elihoe's redeneringen ook anders laat zijn dan die van de drie vrienden. En als Elihoe niet als getuige optreedt, maar als een functionaris die een samenvattend betoog houdt, kan hij als mens het nawoord uitspreken, voordat de uiteindelijke rechter het woord neemt. Omdat hij onafhankelijk is en geen getuige zal hij ook niet in het uiteindelijke vonnis genoemd worden.

Gezien alle bovengenoemde aspecten lijkt het hele boek Job de beschrijving te zijn van een rechtszaak waarbij Job de aangeklaagde is. Er treden drie getuigen op, die als 'vrienden' van Job bij Jobs leven betrokken zijn geweest. Daarna moet Job, omdat er geen advocaat het voor hem opneemt, zelf zijn pleidooi voeren. En dan komt de officier van justitie, Elihoe, met zijn slotpleidooi, die, vanwege zijn jonge leeftijd, niet met eigen ogen Jobs hele leven heeft aanschouwd, maar de bewijsvoering van de getuigen op hun merites beoordeelt. En tenslotte doet de hoogste rechter de uiteindelijk uitspraak. Wat hij zegt heeft betrekking op Jobs daden. Hij laat alleen maar zien dat hij van een andere orde is. Als hij Job dit duidelijk heeft gemaakt, en Job inziet en toegeeft dat zijn wereld en Gods wereld onafhankelijk van elkaar bestaan, prijst God Job omdat hij de enige is die 'tót hem gesproken heeft'. De vrienden hebben alleen 'over God' gesproken, maar Job is de enige die God persoonlijk aansprak. Zie Job 42: 8.

*Deze velen zijn o.a. Rozelaar, Kroeze, Duhm, Ewald, Dill, Delitzsch, König, Peak, Butterwieser, Thilo, Budde, Driver en Gray, Kamphausen, Pope en Sellin.

Lukas de Groot, Juli 2023